mimar.ist
Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi • Yıl: 21 • Sayı: 70 • Kış 2021

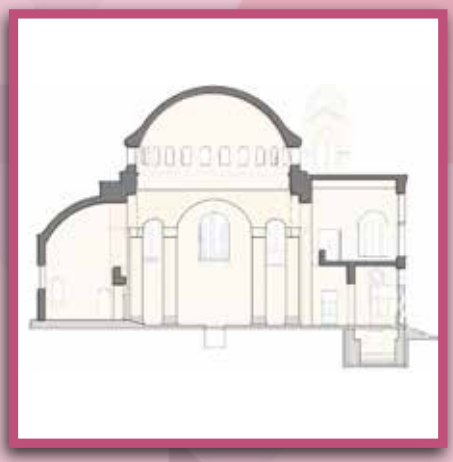

Mimarlıkta Başka Bir Eğitim: Uzaktan Mümkün mü?

A. Derin Öncel • Esra Akbalık • C. Sanem Ersine Masatlıoğlu • Zeynep Yazıcıoğlu Halu • Seda Kula Say • Meral Ekincioğlu • F. Cânâ Bilsel • Erdem Ceylan

60 Yıllık Koruma Mücadelesi: Karatepe Aslantaş

Profil: Nişan Yaubyan

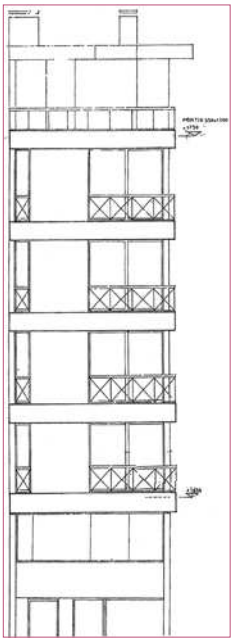

2021/1
ISSN 1302-8219 70
9 771302 821907
7,50 TL

Mimar.ist Ocak 2021/1
ISSN 1302-8219

4 HABER / ETKİNLİK

Türkiye Milli Komitesi Üyesi Prof. Dr. Zeynep Gül Ünal, ICOMOS Başkan Yardımcılığına Seçildi 4

5 KÜTÜPHANE

İstanbul'un Yabancı ve Levanten Mimarları / *Ebru Omay*....5
Rasmussen, Loos, Fusco, Scheerbart....6
Mimarlık Tarihimizden Maketli Bir Kesit / *Aydan Balamir*....7
2018 Ulusal Mimarlık Ödülleri, Yapılar . Projeler . Fikirler....8
İdeal Kent Arayışında Mimari Ütopyalar / *E. Ümran Topçu*....8
Mekânsallık: Sanat Üretiminde Eşzamanlılık Durumu....9
İnsan İçin Kentler / *Murat Güvenç*....9

10 GÖRÜŞ

Kamusallığın Güncelinde Meydan - Toplum İlişkisi / *Hatice Ayataç*....10

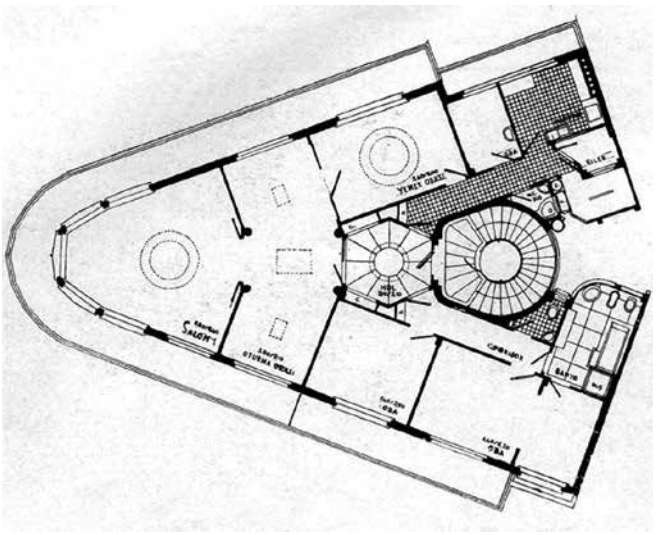
14 İNCELEME

60 Yıllık Bir Koruma Mücadelesi, Karatepe-Aslantaş: Halet Çambel ve İlklerin İnşası / *Mustafa Sayan - Zeynep Eres*....14
Modernin Ulusal Memleri: *Arkitekt* Üzerinde Kira Evlerine Evrimsel Bir Bakış / *Özgür Demirkan - Ayhan Usta*....27

38 PROJE - PROFİL

Nişan Yaubyan: "Çağdaşlık, Taklit Etmeden, Eldeki Olanaklarla Mimarlık Yapmaktır" / *Söyleşi: Zafer Akay*....38
Nişan Yaubyan'ın Moda'da Ayakta, Hayatta Kalan Dört Apartmanı / *Evin Eriş*....44

53 DOSYA: MİMARLIKTA BAŞKA BİR EĞİTİM: UZAKTAN MÜMKÜN MÜ?

Kriz ve Sonrası / *A. Derin Öncel* 54
Eski, Mevcut ve Başka Bir Yeni Üzerine Bazı Sorular / *Esra Akbalık* 55
"Ortam" Nasıl? Stüdyo Kültürü Kavramı Bağlamında Mimari Tasarım Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme / *C. Sanem Ersine Masatlıoğlu* 56
Pandemi Sürecinin Öğrettikleri ile Mimarlık Eğitimine Yeni Yollar Açılabilir mi? Veya Uzaktan Mimarlık Eğitimi Sadece Dijital Ortamda mı Olur? / *Zeynep Yazıcıoğlu Halu - Seda Kula Say* 60
Covid-19 Sürecinde Mimarlık Eğitimi Üzerine ABD'den Bir Perspektif / *Meral Ekincioğlu* 68
Uzaktan Mimarlık Eğitimi: Küresel Salgın Döneminde ODTÜ Mimarlık Bölümü Deneyimi ve Sonrası Üzerine / *F. Cânâ Bilsel* 75
Ne Kadar Uzak, O Kadar Yakın! Mimarlıkta Çevrimiçi Eğitimin Paradoksal Doğası Üzerine / *Erdem Ceylan* 81

92 YAPI FİZİĞİ - MALZEME

Tarihi Yapılarda Yangın Güvenliği / *Sedat Altındaş* 92

99 TASARIM - UYGULAMA

Arşiv Belgeleri Işığında İstanbul Aya Kiryaki Kilisesi'nin Yeniden Yapım Süreci / *Ece Sönmez Pulat - Deniz Mazlum* 99

106 FARKLI İNSANLIK DURUMLARI

Konut Tasarımında Yaşlı Kullanıcılar İçin Kapsayıcı Yaklaşımlar: Giriş Alanları Açısından Bir Değerlendirme / *S. Selhan Yalçın Usal - A. Nilay Evcil* 106

112 ÇİZGİ

Behiç Ak 112

Dosya:
Mimarlıkta Başka Bir Eğitim: Uzaktan Mümkün mü?

Geçtiğimiz Mart ayından bu yana deneyimlediğimiz küresel salgın, her meseleyi yeniden ele almayı kaçınılmaz kılan bir kırılma olarak dünya tarihinde yerini alıyor. Acil önlemler, sert tepkiler, yası tutulamayan kayıplar, yalnızlıklar ve daha pek çok farklı biçimle baş etmek zorunda olduğumuz bu sürecin, gerçekten bir paradigma değişimi yaratıp yaratmadığını, bireyler ve topluluklar olarak bizlerin bu süreci nasıl değerlendirdiğimiz belirleyecek gibi görünüyor.

Bu mevcut durumun içinde eğitim de her kademesinde en çok tartışılan konulardan biri olarak karşımızda duruyor. İçerik, erişim, eşitsizlikler, değerlendirme metotları gibi pek çok farklı konuda neyin nasıl yapılacağına dair üretilen acil çözümler, süreç uzadıkça meselenin çok daha kapsamlı ve derinlikli bir şekilde ele alınması gerektiğini de gösteriyor.

Uygulama, teori, stüdyo, staj gibi pek çok farklı öğrenme metodunu içeren mimarlık eğitiminin bu süreçteki durumuna dair de ilk günden itibaren paylaşılan deneyimlerin bir uzantısı olarak Mimar.ist'in bu sayısının dosya konusunu eğitime ayırdık. Hâlihazırda var olan eşitsizlikleri de konuşmak ve bir işyeri/mekân/sosyal ortam olarak üniversitenin anlamını mimarlık eğitimi bağlamında tartışmaya açarak katkı sunmak istedik. Dosya, yeni tartışmaları tetiklemesini umduğumuz birbirinden farklı içerik ve yaklaşım sunan yazılardan oluşuyor.

***Sanem Ersine Masatlıoğlu**, "Ortam" Nasıl? Stüdyo Kültürü Kavramı Bağlamında Mimari Tasarım Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı yazısında, içinde bulunduğumuz koşulların, stüdyo kültürü bağlamında nasıl ve neden soruları ile şekillenen örtük müfredatın daha görünür olması yönünde bir fırsat olabileceğini tartışıyor.*

*"Pandemi sürecinin öğrettikleri ile mimarlık eğitimine yeni yollar açılabilir mi? Veya uzaktan mimarlık eğitimi sadece dijital ortamda mı olur?" başlıklı yazılarında **Zeynep Yazıcıoğlu Halu** ve **Seda Kula Say**, deneyimlenen sürecin müfredat, altyapı, donanım ve yöntem açısından değerlendirmesini yapıp yarına dair somut önerilerini sunuyorlar.*

***Meral Ekincioğlu**, "COVID-19 Sürecinde Mimarlık Eğitimi Üzerine ABD'den Bir Perspektif" başlıklı yazısında, mevcut koşulların ABD'de nasıl ele alındığı hakkında oldukça güncel ve kapsamlı bilgiler paylaşıyor. Ekincioğlu, kurumsal örgütlenmelerin önemini ve içerikten sosyal dayanışmaya uzanan yeni fikir ve deneyimleri aktarırken, özgün toplumsal koşullar ve küresel politik özneler arasındaki ayrılmaz bağı da görünür kılan bir perspektif sunuyor.*

*Pandemi kriziyle mimarlık bölümlerinin eğitimlerinde çevrimiçi modele geçiş sürecini ODTÜ Mimarlık bölümünün deneyimlerini aktararak ele alan **Cânâ Bilsel**, kriz sürecinde devreye girebilen ve sonrasında yeni olanak ve açınımlar sunarak eğitimi zenginleştirebilecek katkıları olabileceği görüşünü dile getirerek mimarlık okullarında, yüz yüze ve stüdyo ortamında karşılıklı öğrenme ortamının önemine dikkat çekiyor.*

***Erdem Ceylan** ise, mimarlık uygulamaları ve eğitiminde dijitalleşmenin yol açtığı görme-kavrama pratiğindeki dönüşümlerin Covid-19 pandemi süreciyle çevrimiçi eğitime hızla adapte olma aşamasında etkili olduğunu, tıp, mimarlık gibi uygulamalı eğitimler için bu yöntemin yeterli olamayacağı bilinse de konunun çok da tartışılmadığını, çevrimiçi eğitimin bir uzaktan eğitim modeli olmadığı, başka bir deyişle konunun bir uzaklık meselesi olmadığını dile getirerek, akademyayı derin ve gerekli bir felsefi tartışma alanına davet ediyor.*

*Dosya Editörleri: **Ayşe Derin Öncel - Esra Akbalık***

Kriz ve Sonrası

A. Derin Öncel

Pandemi kriziyle beraber yaşamakta olduğumuz süreçte mimarlık eğitiminin geleneksel sistemden, örgün mimarlık eğitimine geçişte olduğu kadar keskin ve köklü bir değişim geçirmekte olduğunu söylemek mümkün görünüyor. Bu değişim, örgün mimarlık eğitiminde başından itibaren tartışılan ekol farklılıklarından mekân yetersizliklerine varıncaya kadar geliştirilebilecek birçok başlık gibi, salt öğrenme yöntemi ve araçları ile ilgili olmaktan ziyade, belki çoğumuzun sezgisel olarak fark ettiği ama henüz adını koyamadığı yeni bir dönemin habercisi gibi...

Pandemi süreci başlar başlamaz "Çevrimiçi mimarlık eğitimi" konusunda yazılar yazılmaya, görüşler paylaşılmaya başlandı. Bu dosya ise bilinçli olarak belirli bir süre geçtikten sonra hazırlandı. Önce yaşanan kriz kavranmalı, sonra "uyumlanma" aşamaları geçilmeliydi. Dosyada akademisyenlerin bir yıla yakın bir süredir yaşadıkları deneyimler, görüşler ve eleştirileri bulunuyor. Hiç kuşkusuz bu konuda daha da çok yazılmalı, tartışılmalı.

Dosyaya başlarken kaleme aldığımız bu kısa yazı ise, pandemi ile başlayan dönemde mimarlık eğitiminin ne durumda olduğu ve neye dönüşeceği konusunda düşünceleri ve gözlemleri aktarmaktan çok, krize çözüm ararken gözden kaçırabileceğimiz konular üzerine düşünmeyi, tartışmayı öneriyor.

Yaşanan pandemi krizi nedeniyle zorunlu olarak önerilen çevrimiçi eğitimin, kriz öncesinde de var olduğunu, bazı programların tümüyle, bazılarının ise kısmen bu tür eğitim modelini benimsediğini biliyoruz. Mimarlık bölümlerinde de uzunca bir süredir, ortak atölye veya seminerlerin video konferans yönteminin sunduğu olanaklarla zenginleştiği, fikir ve deneyimlerin uzaklıklar sorun olmadan da aktarılabildiği biliniyor. Kaldı ki pandemi sürecinde, sempozyumlar, seminerler, konferanslar artık uzaklıklar ve finansal zorunluluklar olmadan çok verimli bir şekilde yürüyor. Öğrenci ve öğretim üyelerinin okullarına ulaşırken kaybettikleri zaman, eğitim mekânlarının teknik ve konfor koşullarının yetersizliği gibi sorunlar bertaraf edilmiş gibi duruyor ve çevrimiçi 2. yarıyıl, başta zorlanılmış olsa da, neredeyse sorunsuz ilerliyor. Birçok öğretim üyesi bu yeni dönemde öğrencilerin eğitimde daha etkin rol aldığını ve daha çok çalıştığını düşünüyor.

Tüm bu iyimser tablo, krize karşı geliştirdiğimiz bir savunma mekanizmasının ürünü olabilir mi? Bu sürecin sürdürülebilir olduğu düşünülebilir mi? Bu adapte olma hali, yakın zamanda her şeyin "normale" döneceği varsayımı üzerinden mi bu kadar hızla hayata geçirilebildi? Acaba herkes, odağında insan olan güçlü ve keskin bir değişim sürecinin bizi beklediği yeni ve farklı bir dünyaya doğru ilerlediğimizin bilincinde mi? Bu değişimin gerekliliği yeteri kadar sorgulandı mı? Teknoloji uyumluluğu sağlanmadan sistemin dışında kalınacağı, özgürleşmiş gibi görünürken bağımlı hale gelindiği fark edilmiyor mu? Eğitim kurumlarımızda, gerek öğrenci gerekse öğretim üyeleri arasında isteyerek veya istemeyerek teknolojik değişime uyumlanmayanlar olması ciddi kayıplar anlamına gelmiyor mu?

Aslında kriz zamanları, sorgulama ve yeniden düşünmek için bir fırsat oluşturuyor. Krizden çıkmak için teknolojinin her türlü aracını kullanarak hazırlanan yolda güvenle ilerlerken, sorgulama ve yeniden düşünme konusunda özgür olduğumuz varsayılabilir mi?

Tüm bu sorular cevap verilmeyi ve üzerinde uzun uzun düşünmeyi, tartışmayı hak etmiyor mu? Yoksa tüm bu soruların cevabının verilmesinin artık çok da önemli olmadığını düşünmeye mi başlıyoruz?

Krizi yaşamaktayız, zorlanıyoruz, ancak "kriz sonrası" dönem için öngörü geliştirmek daha da zor olacak gibi... Bu konuda daha çok yazmamız, paylaşmamız, tartışmamız gerekiyor.

Crisis and Post-Crisis

This article is based upon the idea that the adaptation process is not deeply questioned during the current period in which the difficulties are relatively assimilated after living through the first and most chaotic phase of the COVID 19 pandemic. In addition, the article draws attention to the need to study and discuss the post-crisis process.

Ayşe Derin Öncel, Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Uzaktan Mimarlık Eğitimi: Küresel Salgın Döneminde ODTÜ Mimarlık Bölümü Deneyimi ve Sonrası Üzerine

F. Cânâ Bilsel

Salgın Koşullarında Uzaktan Öğretime Geçiş

Haberi aldığımızda stüdyoda öğrencilerimize kritik vermeyi bitirmiş, onlarla sohbet ediyorduk. Bir süredir küresel salgın haberlerini alıyorduk, ama salgının ne denli hızlı yayılmakta olduğunu sonraki günlerde medyayı izleyerek daha iyi anlayacaktık. 16 Mart Pazartesi gününden itibaren daha sonra ilan edilecek bir tarihe kadar tüm eğitim kurumlarında eğitime ara verilmişti. Hafta başında ise üniversite yönetiminden gelen bir yazıyla, bölümümüzde uzaktan öğretime geçilip geçilemeyeceğine ve hangi derslerin uzaktan verilebileceğine ilişkin bilginin hızlı bir şekilde üst yönetime iletilmesi isteniyordu. Aynı hafta içerisinde Orta Doğu Teknik Üniversitesinde 23 Mart 2020 tarihinden başlayarak uzaktan eğitime geçilmesi kararı alındı.

Üniversitenin teknolojik altyapısı yanı sıra, önceki yıllarda kurmuş olduğu ODTUClass sisteminin tüm derslerde etkin bir biçimde kullanılmaya başlanması, uzaktan öğretime hızlı geçişi sağlayan önemli bir etken oldu. ODTÜ Öğretim Teknolojileri Destek Ofisinin özveriyle çalışan ekibi, öğretim elemanları için düzenledikleri seminerlerle, uzaktan öğretimde kullanılan programlar, eşzamanlı ve eşzamanlı olmayan ders verme teknikleri, ölçme değerlendirme, uzaktan sınav yöntemleri üzerine bilgi verdiler, soruları yanıtladılar[1].

Bu hızlı geçiş sürecinde Mimarlık Bölümünde tüm öğretim elemanlarımızın katılımlarıyla toplantılar yapıldı, farklı ders grupları için uzaktan eğitimin uygulanabilirliği farklı boyutlarıyla tartışıldı. Zorunlu ve seçmeli derslerin yanı sıra, uygulamalı dersler ve özellikle tasarım stüdyolarında uzaktan eğitimin olanaklı olup olmadığı, hangi yöntemlerle gerçekleştirilebileceği konusunda bir dizi toplantı ile görüşler ve deneyimler paylaşıldı. Bu toplantılar sonucunda bölümümüzde tasarım stüdyoları dahil tüm lisans ve lisansüstü derslerinde uzaktan eğitime geçilmesi kararı alındı. Üniversitemizin uygulamalı dersleri yaz döneminde tamamlama yönünde sunduğu seçeneğe karşılık, mimari tasarım stüdyolarının ve diğer uygulamalı derslerin internet üzerinden uzaktan eğitim araçları ile gerçekleştirilmesi seçeneği benimsendi. Üniversitenin internet üzerinden kurmuş olduğu uzaktan eğitim altyapısı yanı sıra, öğrencilerimizin internet araçlarını ve dijital teknolojiyi kullanmaya yatkınlığına olan güvenimiz bu kararda etkili oldu.

Öte yandan, öğrencilerimizin bir bölümünün ekonomik güçlüklerle öğrenimlerini sürdürmekte olduklarını biliyor ve internete eşit derecede erişimlerinin olmayabileceğini tahmin ediyorduk. Ankara dışından olanlar –uluslararası öğrenciler dışında– yurtları boşaltarak çoğunlukla ailelerinin yanına dönmüşlerdi ve bu nedenle üniversite yerleşkesinin sağladığı internet olanaklarından artık yararlanamıyorlardı. Bir kamu üniversitesi olarak eğitimde sosyal adalet, fırsat eşitliği ve eğitime eşit erişim konuları önem taşıyordu; bu konular fakültemiz tarafından öncelikli olarak ele alındı. Mimarlık Fakültesi öğrencilerinin kişisel bilgisayarlarının ve internete erişimlerinin bulunup bulunmadığını, varsa yeterli olup olmadığını saptamak üzere fakültemizin bölümleri tarafından öğrencilerle anketler yapıldı. Öğrencilerimizin az sayıda da olsa bir bölümünün yeterli donanımda bilgisayarının bulunmadığı ve internete erişimlerinin sınırlı olduğu, bu anketler sonucunda belirlendi. Fakültenin bilgisayar laboratuvarının olanaklarından yararlanarak eğitimlerini sürdürmekte olan bu öğrencilerin üniversite yerleşkesi dışından eğitimlerini sürdürebilmeleri için çözümler araştırıldı, mezun derneklerinin katkılarıyla bilgisayarı olmayan öğrencilere bilgisayar sağlanabildi ve uzaktan eğitime acil geçişte bu destekler büyük yarar sağladı[2].

Mimarlık Fakültesinde çeşitli düzeylerde ve bölümümüzde tüm öğretim elemanlarının katılımıyla yapılan toplantılarda, küresel salgının öğrencilerimizi ve eğitimciler olarak bizleri evlerimize kapatması, öğrencilerin kendilerinin ve yakınlarının salgından doğrudan etkilenmesi, salgın haberlerinin yarattığı moral bozukluğu ve yalıtılmışlık duygusunun giderek depresyona varabilecek olası sonuçları olabileceği üzerinde özellikle duruldu. Buradan hareketle hepimiz için önemli olduğunu hissettiğimiz “okul orta-

mını sanal ortamda yeniden oluşturma" konusunda görüş birliğine vardık. Fakültenin fiziksel ortamında olamasa da, bu zor koşullarda öğrencilerimiz ve öğretim elemanlarının sanal ortamda birlikte yakın iletişim ve dayanışma içerisinde olmasını hedefledik. Mimarlık eğitiminin doğası gereği, öğretim elemanı-öğrenci iletişiminin güçlü olması bu konuda bize önemli bir kolaylık sağladı. Üniversitenin bize sunduğu iki uzaktan öğretim modeli, "senkron" (eşzamanlı) ve "asenkron" (eş-zamanlı olmayan) ders verme seçenekleri arasında, Mimarlık Bölümünde eğitimin olabildiğince eşzamanlı yürütülmesi yaklaşımı benimsendi. Dersleri ve tasarım stüdyolarını mevcut ders programına uyarak vermeye devam etmek ve derslerin yüz yüze olduğu zamandaki haftalık ritmini koruyarak eğitimi olabildiğince olağan akışı içerisinde sürdürmek, öğrencilerimizle ders ve stüdyo saatlerinde bir araya gelerek onlarla olan iletişimimizi korumak açısından önemliydi. Mimarlık eğitiminin, özellikle stüdyo ortamında öğrenci merkezli bir eğitim modeline dayanması ve öğretim elemanlarıyla öğrenciler arasındaki iletişimin yüz yüze eğitimde olduğu gibi sürdürülmesinin olanaklı olabileceği düşüncesi, uzaktan eğitime geçiş konusuna iyimser yaklaşmamızı sağladı. Öğrencilerimiz ve eğitimciler olarak "hep birlikte bir topluluk olduğumuz" duygusunun güçlü bir biçimde devam ettirilmesinin yaşamsal önemde olduğu düşüncesiyle derslerin ve tasarım stüdyolarının sanal ortamda yeniden kurulmasına çalışıldı. Bu süreçte ODTÜ Öğrenme ve Öğretmeyi Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÖGEM) öğrencilerin salgın koşullarında yaşadıkları zorluklarla ve uzaktan öğretimin yarattığı stresle baş edebilmeleri, uzaktan eğitime uyum sağlayabilmeleri için düzenledikleri telekonferans toplantıları ile öğrencilere psikolojik destek sağladı. ÖGEM'in öğrencilere psikolojik destek vermeye ve uzaktan öğretimde etkin öğrenme yöntemlerini kazandırmaya yönelik olarak düzenlediği "Çevrimiçi Akademik Başarı Psiko Eğitim Grubu" çalışmaları, "Çevrimiçi Akademik Stres Yönetimi," "Çevrimiçi Erteleme ve Zaman Yönetimi," "Çevrimiçi Sınav Kaygısı" seminerleri ve benzeri çevrimiçi etkinlikler üniversitede acil uzaktan eğitime geçişte çok önemli destekler sağlamayı sürdürüyor.

ODTUClass *moodle* –modüler nesne yönelimli dinamik öğrenme ortamı[3]– üzerinden erişim sağlanan *Blackboard*, *Big Bluebutton* veya *Webex* vb. programların kullanımı öğretim üyelerinin seçimlerine bırakıldı. Üniversite tarafından farklı telekonferans programlarının seçenek olarak sunulması, öğretim üye ve görevlilerine, dersi verme biçimine bağlı olarak tercih yapmaları için olanak sağladı. Kalabalık sınıflara verilen zorunlu derslerde eşzamanlı ve eşzamanlı olmayan yöntemlerle ders verme konusu öğretim üyelerinin tercihine bırakılırken, eşzamanlı yürütülen derslerin de ODTUClass üzerinde derse ayrılmış olan sayfaya otomatik olarak kaydedilmesi olanağı derse farklı nedenlerle katılamayan öğrencilerin dersin video kaydına daha sonra erişimini sağlaması açısından olumlu bir gelişme sağladı. Üniversitenin önceki yıllarda oluşturmuş olduğu bu uzaktan öğretim araçları, küresel salgın sürecinde öğretim üye ve görevlilerince yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı.

Eğitim bilimciler uzaktan öğretim teknikleri gereğince kuram derslerinin en fazla 15-20 dakika süren kısa videolar şeklinde kaydedilmesini öğrencilerin konuya dikkat ve ilgilerinin canlı tutulabilmesi açısından tavsiye ediyorlar[4]. Bu yaklaşımda, derslerin eşzamanlı olmayan (asenkron) yöntemle önceden kaydedilerek verilmesi, ders saatlerinde ise konuyla ilgili örnekler üzerinden tartışma ve/veya problem çözümlerinin eşzamanlı olarak yapılması öneriliyor. Bu anlamda uzaktan öğretimin etkin bir biçimde yapılabilmesi, öğretim kadrosunun bu konuda zamanla kendini geliştirmesini gerektiriyor kuşkusuz. Zorunlu kuram derslerinden çok, küçük öğrenci gruplarıyla gerçekleştirilen seçmeli dersler ve seminer dersleri ise telekonferans programları kullanılarak sanal ortamda yüz yüze iletişimin daha kolay sağlanabildiği dersler oldu. Uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirmenin nasıl yapılacağı konusu ise üniversitenin farklı bölümlerinden eğitimcilerin en önemli sorunu olmayı sürdürüyor. Bu konuda, öğrencinin ne kadar öğrendiğini ölçen ezbere dayalı bilginin sorulduğu sınavlar yerine, araştırma yapma ve elde ettiği/öğrendiği bilgiyi yorumlama ve kullanabilme becerisini ölçen ödevlerin daha güvenilir bir ölçme değerlendirme aracı olarak önem kazandığı, mimarlık eğitiminde stüdyolarda olduğu gibi diğer birçok derste de öğrencilerin öğrenme ve bilgiyi kullanma düzeyinin bu şekilde ölçülebileceği görülüyor.

Tasarım Stüdyolarında Uzaktan Eğitim

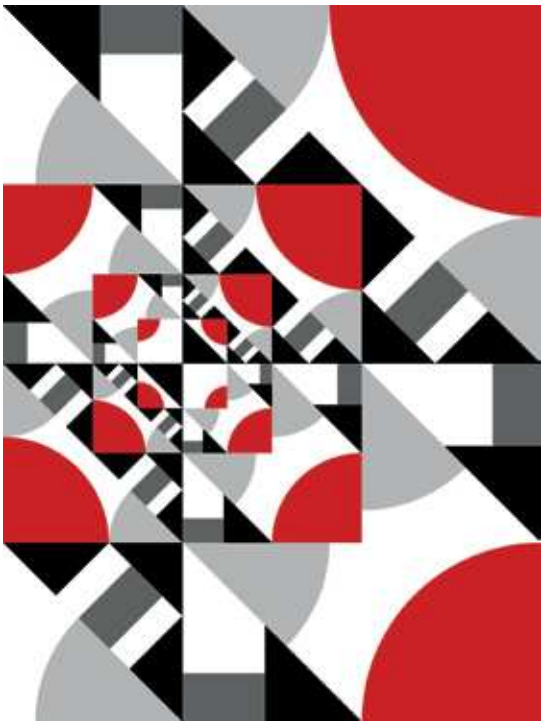
Mimarlık eğitiminin ana omurgasını oluşturan tasarım stüdyolarında uzaktan eğitimin olanaklı olup olmadığı, Mart 2020 ortasında ODTÜ Mimarlık Bölümü olarak karar vermemiz gereken kuşkusuz en kritik konuydu. Küresel salgın koşullarının giderek ağırlaşabileceği öngörüsüyle

diğer dersler gibi tasarım stüdyolarında da eğitime ara vermeden uzaktan eğitime geçilmesi kararı, tasarım stüdyolarına katkı veren öğretim üye ve görevlilerinin –bu konuda kimi çekinceleri olmakla birlikte– genel olarak uzlaşmasıyla alındı. Mimarlık stüdyolarında kısa süreli uluslararası stüdyo etkinliklerine ilişkin önceki deneyimler, uzaktan stüdyo yürütme konusunda yol gösterici oldu. Öğretim elemanlarımızın etkin katılımıyla *Zoom* üzerinden yaptığımız çalışma toplantılarında stüdyo eğitiminde kullanılabilecek iletişim yöntemleri ile uzaktan eğitimin hangi sayısal ortam ve araçlarla yapılabileceği tartışıldı. ODTÜ Mimarlık lisans programında tasarım stüdyolarında uzaktan eğitime diğer derslerle birlikte başlandı. *Zoom* veya ODTUClass üzerinden sunulan diğer telekonferans programlarının kullanımı, öğrencilerimizle sanal ortamda bir araya gelerek stüdyo ortamını eşzamanlı olarak sanal ortamda yeniden oluşturma olanağı sağladı. Diğer internet araçları da, örneğin *Google* tarafından sunulan, daha önce de stüdyo çalışmalarında öğrencilerle doküman paylaşımı ve belge depolama için tercih edilen *drive* (sürücü) uygulamaları da yoğun biçimde kullanılmaya devam etti. Bu süreçte öğrenci çalışmaları düzenli olarak teslim alınarak bu çalışmalar üzerine hem sözlü hem de yazılı yorumlarla kritik verme olanakları deneyimlendi. Yazılı kritik yönteminin benimsenmesinin, yorum ve değerlendirmelerin argümanlarla desteklenmesini gerektirmesi nedeniyle stüdyo yürütme pratiğimize belirli bir disiplin getirdiğini söylemek kanımca yanlış olmaz. ODTÜ'de tasarım stüdyolarının büyük oranda panel kritiklerle, öğrenci projeleri üzerinden fikir tartışmasına ve sözel olarak karşılıklı görüş alışverişine dayanan eğitim yöntemi, stüdyolarda uzaktan eğitime uyum gösterilmesinde önemli bir etken oldu. Böylece öğretim elemanları ve öğrencilerin etkin katılımıyla, telekonferans programları aracılığıyla stüdyodaki tartışma ortamı sanal olarak oluşturulabildi.

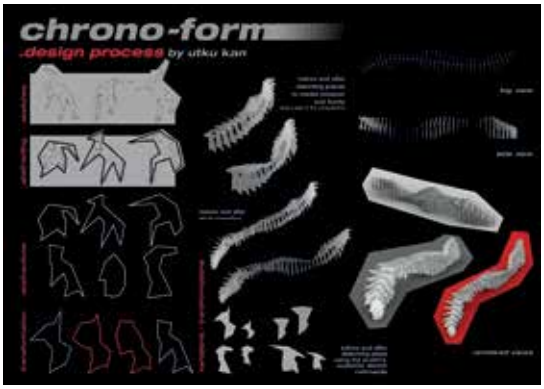
Küresel salgının getirdiği tüm zorluklara karşın öğretim kadrosunun ve öğrencilerimizin özverili çalışmaları sonucunda stüdyo çalışmalarında genel bir performans artışı gözlemlendiği konusunda stüdyo yürütücüleri birleşiyorlar. Telekonferans programları üzerinden yapılan panel kritiklerde, ön jüri ve jüri çalışmalarında öğrencilerin problem tanımlarını, tasarım kavram ve fikirlerini yüz yüze stüdyo ortamından çok daha iyi sunabildikleri, sanal ortamda sunuş yapma pratiğinin tasarım fikirlerinin yapılandırılmasında olumlu katkısının olduğu gözlemleniyor. Öğrencilerin belki de evlerinde yalıtılmış olmaları nedeniyle derslere ilgilerinin artmasının ve özellikle stüdyo çalışmalarına yoğunlaşmalarının yanında, internet ile sayısal tasarım ve sunum araçlarını etkin kullanabilmelerinin, bu sonuçta etkisi olduğu düşünülüyor. Öte yandan, geçtiğimiz bahar döneminin ortalarında zorunlu olarak geçmek durumunda kaldığımız uzaktan stüdyo eğitiminde öğrenci çalışmalarında genel olarak gözlemlediğimiz performansın, büyük olasılıkla, proje gezileri ve arazi çalışmalarının dönem başında yapılmış, stüdyo çalışmalarının zaten belirli bir aşamaya gelmiş olması ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu nedenle önceki dönemde uzaktan stüdyo eğitiminde elde edilen göreli başarının bundan sonraki dönemlerde sürdürülebileceği konusunda haklı endişeler bulunmakla birlikte, 2020-2021 güz döneminin sonlarına geldiğimiz bu günlerde, uzaktan eğitimin bu ikinci döneminde de öğrencilerin genel performansının oldukça yüksek olduğu gözlemleniyor. Ancak bu başarı, özellikle üst sınıflarda tasarım sürecini yönetme, sayısal tasarım araçlarını kullanma, sözel ve görsel iletişim becerilerinin gelişmiş olmasına bağlıyken, ilk sınıflarda öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde bu becerilerini geliştirmede güçlük yaşayabilecekleri, ilk dönemin sonunda üzerinde durduğumuz ve çözüm aradığımız en önemli konu oldu. Buradan hareketle, uzaktan eğitimde ikinci dönem olan güz dönemine başlarken, birinci sınıf eğitiminde sayısal tasarım yöntem ve araçlarına ağırlık verilmesi benimsendi.

Tüm stüdyolarda fiziksel maket yapımı yerine, üç boyutlu sayısal model çalışmalarının, uzaktan stüdyo eğitiminin bir diğer sonucu olarak öne çıktığı söylenebilir. Tasarım stüdyolarının ve maket atölyesinin salgın koşullarında öğrenciler tarafından kullanılmasının olanaksız olması, öğrencilerin malzemeyi deneyimleme ve maket yaparak öğrenme olanağını da büyük ölçüde güçleştirdi. Uzaktan eğitime geçtiğimiz ilk dönemde, Arch 102 Mimarlığa Giriş Stüdyosunda birinci sınıf öğrencilerinden evlerinde bulabilecekleri malzemelerle üç boyutlu maketler yapmaları ve bu maketlerinin farklı açılardan fotoğraflarını çekmeleri istenmişti[5]. 2020-2021 eğitim öğretim yılının başında ise birinci sınıfa başlayan öğrencilerin sayısal teknoloji ve yazılımlarla dönemin başından itibaren tanıştırılmaları, Arch 101 Temel Tasarım Stüdyosu ve Arch 103 Grafik İletişim dersinin yürütücülerinin katılımıyla benimsendi ve uygulamaya geçildi. Güz döneminde mimarlık eğitimine yeni başlayan birinci

sınıf öğrencilerine Arch 103 dersinde görsel ve sayısal tasarım programları (*Illustrator*, *Sketch Up*, *Autocad* vb.) öğretilirken, Arch 101 stüdyosunda aşamalı olarak *Rhino* programıyla tanıştırılmaları ve tasarım ödevlerinin buna koşut olarak iki boyutlu tasarımlardan üç boyutlu karmaşık formların tasarımına aşamalı olarak kurgulanması yöntemi deneyimlendi. (*Resim 1-3*) Böylece

Resim 1. ODTÜ Mimarlık Bölümü, Arch 101 Temel Tasarım Stüdyosu, *Rhino* ile 2-boyutlu tasarım, tasarımcı: Ahmet Emre Yetkin (Stüdyo yürütücüleri: Esin Kömez Dağlıoğlu, İpek Gürsel Dino, Berrin Çakmaklı, Ekin Pınar).

Resim 2. Arch 101 Temel Tasarım Stüdyosu, *Rhino* ile 3-boyutlu tasarım, tasarımcı: Utku Kan (Stüdyo yürütücüleri: Esin Kömez Dağlıoğlu, İpek Gürsel Dino, Berrin Çakmaklı, Ekin Pinar, Araştırma görevlileri: Zuhal Acar, Caner Arıkboğa, Ayça Duran, Neris Parlak Temizel, Sezin Sarıca).

Resim 3. Arch 101 Temel Tasarım Stüdyosu, *Miro'da* gruplanmış 3-boyutlu *Rhino* projeleri (Stüdyo yürütücüleri: Esin Kömez Dağlıoğlu, İpek Gürsel Dino, Berrin Çakmaklı, Ekin Pinar, Araştırma görevlileri: Zuhal Acar, Caner Arıkboğa, Ayça Duran, Neris Parlak Temizel, Sezin Sarıca).

yüz yüze tasarım eğitimi verilemiyor olmasının eksikliğine karşın sayısal tasarım araçlarının stüdyoya entegre edilmesiyle, bir süredir planlanan ancak yerleşik bir eğitim kurumunda kolaylıkla uygulamaya koyulamamış olan bu uygulamaya internet ve sayısal teknolojinin sağladığı olanaklar sayesinde geçilebildi. Diğer stüdyolarda olduğu gibi, birinci sınıf stüdyosuna da konularında uzman öğretim üyeleri davet edilerek, telekonferans ortamında sunuşlar yaptılar, stüdyo eğitimine değerli katkılarda bulundular. (*Resim 4*)

Mimarlık lisans programı tüm tasarım stüdyolarında hem bahar hem de güz döneminde tam ve yarı zamanlı tüm öğretim elemanlarının büyük özverisiyle başarıyla yürütüldü ve tamamlandı. Ancak, eğitimcilerin uzun saatler süresince bilgisayar başından kalkmadan sürdürmek durumunda kaldığı bu "öğrenci merkezli uzaktan stüdyo eğitimi"nin çok yorucu bir süreç olduğu ise öğretim elemanlarının bu iki dönemi kapsayan deneyimleri sonucunda birleştikleri bir konu oldu. Öğretim elemanlarının öğrencilere tasarım becerilerini kazandırabilmek için, bilgisayar ve internet başında yüz yüze eğitimde olduğundan çok daha fazla zaman ve emek harcamak zorunda kaldıklarını; öğrenci performansında elde edilen göreli başarının, eğitimcilerin insanüstü gayret ve çabaları sonucu olduğunu görmek önem taşıyor.

Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliği Sorunu

Karşı karşıya kaldığımız küresel kriz ile birlikte çok hızlı alınmış bir kararla uygulamak zorunda kaldığımız uzaktan eğitimin, küresel salgının bir süre daha devam etmesi durumunda sürdürülebilir olup olmadığı önemli bir soru olarak karşımızda duruyor. Eğitim bilimciler, "acil uzaktan öğretim" (*emergency remote teaching*) olarak adlandırılması gereken bu uygulamanın gerçek anlamda bir uzaktan eğitim veya çevrimiçi öğretim olarak görülmemesi gerektiği uyarısını yapıyorlar[6]. Uzaktan eğitimin farklı yöntemlerinin olduğu, dersleri uzaktan vermenin ne "uzaktan eğitim" ne de "çevrimiçi öğretim" olarak görülebileceği konunun uzmanları tarafından vurgulanıyor.

Bununla birlikte, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitimin geliştirilmesine, lisans ve lisansüstü düzeyde uzaktan eğitim programları açılmasına yönelik kimi düzenlemelerin de yapılmakta olduğuna tanık oluyoruz. Geçtiğimiz bahar döneminde küresel salgın nedeniyle zorunlu olarak geçilen uzaktan öğretimin ileride örgün eğitimi desteklemesine yönelik kimi

düzenlemeler de YÖK tarafından yaz dönemi içerisinde yürürlüğe koyulmuş bulunuyor. Bu kapsamda YÖK Uzaktan Eğitim Yönetmeliği'nde örgün eğitim müfredatı içerisinde uzaktan verilebilecek olan ders saatlerinin tüm derslere oranının yüzde 40'a kadar yükseltilmesine yönelik bir düzenleme yapılmış bulunuyor[7]. Diğer üniversitelerde olduğu gibi ODTÜ'de de Uzaktan Eğitim Merkezi bu dönemde bu amaçla kuruldu. Tüm bu düzenlemeler küresel salgına yönelik bir önlem olmanın ötesinde, üniversitelerde uzaktan eğitim olanaklarının geliştirilmesine yönelik bir kurumsallaşmanın altyapısının oluşturulmakta olduğunu gösteriyor. Konunun küresel salgın karşısında alınan önlemler kapsamında sunulmakla birlikte, üniversitelerde uzaktan eğitim-öğretimin yaygınlaşmasına yönelik olduğu da gözlemleniyor. Öte yandan, üniversitenin geleceği, uzaktan eğitimin giderek örgün eğitimin yerini almasının yaratacağı riskler, bir eğitim kurumu olarak üniversitenin kişilerin yalnızca diploma veya sertifika almaya yönelik olarak belirli sayıda ders aldığı bir kurum olmadığı, öğrencilerin üniversite ortamında, öğretim elemanlarıyla ve kendi aralarında yüz yüze iletişim içerisinde olmaları yanında üniversitenin sağladığı sosyalleşme olanakları ve öğrenci topluluklarıyla kişisel gelişimleri üzerindeki etkisi ve benzeri konular bu bağlamda üniversitenin farklı disiplinleri içerisinde tartışılmaya devam ediyor.

Mimarlık Kültürü ve Uzaktan Mimarlık Eğitiminin Sürdürülebilirliği Sorunu

Avrupa Mimarlık Okulları Birliği EAAE'nin Ağustos 2020'de telekonferans ile gerçekleştirilen genel kurul toplantısında uzaktan mimarlık eğitiminde en önemli sorunun internete ve teknolojiye erişimde öğrenciler arasındaki eşitsizlik ve sosyal adalet ilkesinin sağlanamaması olduğu saptaması öne çıktı. Avrupa'nın farklı mimarlık okullarından eğitimcilerin, mimarlık eğitiminin uzaktan verilmesine ilişkin gözlemlerini, sorunları ve bu durumun ortaya çıkardığı potansiyeli tartıştıkları bu toplantıda, uzaktan/çevrimiçi eğitim yöntemlerinin sunduğu yeni olanaklar da vurgulandı. Mimarlık eğitiminde beklenenin aksine çevrimiçi uygulamaların genel olarak başarılı olduğu üzerinde birleşilmekle birlikte, farklı veya aynı sınıftan öğrencilerin mimarlık okullarında birbirlerinden öğrendiği; bu öğrenme ortamının ortadan kalkmasının uzaktan öğretimin olumsuz bir sonucu olduğu üzerinde duruldu. Kasım 2020'de İYTE Mimarlık Bölümünün ev sahipliğinde, telekonferans ortamında gerçekleştirilen 50. MOBBIG toplantısında da benzer konular öne çıktı. Küresel salgın koşullarında uzaktan eğitime geçişin öğrenciler arasında yaşam koşullarına bağlı farklılıkların keskin bir biçimde ortaya çıkmasına neden olduğu, öğrencilerin bir bölümünün internete erişiminde önemli sorunlarının bulunduğu, bir bölümünün ise çok çocuklu ailelerde aynı bilgisayarı kardeşleriyle paylaşmak zorunda kaldığı saptamaları yapıldı. Öğrencilerin üniversite ortamında, mimarlık stüdyolarında birbirlerinden öğrenebilecekleri öğrenme ve kendiliğinden ilişkilere dayalı sosyalleşme ortamının, önceden programlanmış telekonferans toplantılarıyla oluşturulamayacağının üzerinde duruldu. Bu tartışmanın devamında, stüdyo ortamında öğrenme ve birlikte üretme pratiğinin mimarlık kültürünün özünü oluşturduğu vurgulandı. Mimarlık kültürünün oluşumunda büyük önemi olan bu enformel iletişim ve birlikte yaparak öğrenme ortamı olmadan, mimarlık eğitiminin uzun süreli olarak uzaktan veya çevrimiçi sürdürülebilmesi olanaklı görünmüyor.

Buna karşılık, uzaktan eğitime zorunlu geçiş sürecinin, örneğin telekonferans ile farklı kentlerden veya ülkelerden konuk konuşmacılar ve jüri üyeleri davet edebilme olanağı sağlaması gibi önemli faydaları bulunuyor. Özellikle sayısal teknolojilerin çok daha etkin kullanımıyla mimarlık eğitiminde önemli bir dönüşümün gerçekleşmekte olduğu, günümüzde mimarlık eğitimcileri arasında paylaşılan bir yaklaşım olarak öne çıkıyor. Öte yandan, mimarlık nesnesinin bilgisayar ortamında çok boyutlu veya parametrik olarak tasarlanabiliyor ve üretilebiliyor olması; böylece zaman, mekân ve toplumsal

Resim 4. ODTÜ Mimarlık Bölümü, Arch 101 Temel Tasarım Stüdyosunda telekonferans ile yapılan sunuşlardan örnekler (Stüdyo yürütücüleri: Esin Kömez Dağlıoğlu, İpek Gürsel Dino, Berrin Çakmaklı, Ekin Pınar, Araştırma görevlileri: Zuhal Acar, Caner Arıkboğa, Ayça Duran, Neris Parlak Temizel, Sezin Sarıca)

bağlamından bağımsız tasarlanmasının mimarlık eğitimini de kökten değiştirmekte olması meselesinin farklı yönleriyle tartışılması büyük önem taşıyor. Mimari tasarım sürecinde bağlamı önceleyen tasarım yaklaşımının uzaktan eğitimde, arazi gezileriyle birlikte bu değişimden etkileneceği öngörülebilir.

Uzaktan eğitimin yaygınlaşmasıyla birlikte, küresel ortamda yaşam boyu öğrenme ve çeşitli sertifikasyon programlarının meslek eğitiminin yerine geçmesi yönünde talepler ile mimarlık meslek eğitiminin de uzaktan eğitim yöntemleriyle verilmesi yönünde gelişmeler gündemimize gelebilir. Bu türden eğilimler karşısında, mimarlık kültürünün mimarlık okulları ve stüdyo ortamlarında oluştuğu anımsanmalıdır. Küresel salgın koşullarında uzaktan mimarlık eğitiminde elde edilen göreli başarının, mimarlık okullarında var olan iletişim ve paylaşım kültürüne bağlı olduğu, ancak sayısal/sanal ortamda bu kültürün uzun süre sürdürülebilmesinin olanaklı olmadığı düşünülmelidir. Kriz karşısında acil uzaktan eğitim deneyiminin, kriz sonrası mimarlık eğitimi açısından yeni açılım ve olanaklar sağladığı açıktır. Fakat bu deneyimlerin ileride tamamlayıcı yöntemler olarak kullanılması olanaklı olsa da, "mimarlık okulu" ortamında stüdyoda öğrenme ve birlikte üretme kültürü, kanımca yitirilmemesi gereken önemli bir değerdir.

Eğitim bilimciler uzaktan veya çevrimiçi eğitimin, örgün eğitimin yüz yüze ders ortamının simülasyonu olmaması, uzaktan öğretimde derslerin çok daha kısa süreli ve yoğun dersler olarak kurgulanması gerektiğini vurgulamaktadır. Eşzamanlı olmayan (asenkron) derslerin yanı sıra, eşzamanlı (senkron) çevrimiçi derslerin, öğrenmenin desteklenmesi için anlamlı olduğu üzerinde durulmaktadır. Küresel ölçekte salgının daha uzun süre sürebileceği dikkate alındığında, uzaktan eğitimin mimarlık eğitiminde acil eğitim yöntemi olarak düşünülerek daha da geliştirilmesi gerekecektir. Ancak uzaktan eğitimin, entelektüel birey olarak kendini gerçekleştirme ve sosyalleşme olanakları sunan üniversite ortamı yanı sıra, mimarlık fakülte ve bölümlerinin sağladığı, stüdyo kültürüne dayalı öğrenme ve yaparak deneyimleme ortamının yerini alamayacağı; tasarım stüdyolarının sanal ortamda yeniden kurulmaya çalışılmasının mimarlık eğitimcileri için tüketici bir sürece dönüşebileceği gözden kaçırılmaması gereken insani boyutlardır.

Cana Bilsel, Prof. Dr, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Remote Teaching in Architecture: On the Experience of METU Architecture Department during the Pandemics and its Aftermath

Following the decision to continue teaching remotely at METU due to the COVID-19 pandemics, a series of meetings were held to reflect upon the means of online teaching in architecture, with a particular focus on design studios. Reinforcing the 'sense of being together' as members of a school of architecture and 'bringing the studio to the virtual environment as a social milieu of communication and debate' were ideas adopted as a common thread. A series of online seminars on remote teaching methods and online programs for psychological assistance offered by the university helped both the students and instructors in keeping up the pace against the hardships of the pandemics. At the end of two semesters of 'emergency remote teaching', it is possible to observe that the majority of the students have been successful in pursuing their education; their performance in both theoretical courses and design studios did not change, but even increased. The capacity of the students to use the digital programs was effective in this result. The transition to remote teaching as an obligation constituted an impetus for integrating the computational tools in education starting from the basic design studio in the first year. In spite of the relative success obtained in the emergency remote teaching, however, it is emphasized that 'face to face communication', 'learning by making' and the significance of 'the context' are still vital assets in architectural education. Although the experience of the emergency remote education opened up new perspectives, the school of architecture cannot certainly be fully transposed to the virtual environment.

Notlar

1. https://its.metu.edu.tr
2. Fakültemiz Dekanı Prof. Dr. Neriman Şahin Güçhan'ın duyarlılığı ve girişimleriyle, Fakültemiz öğrencilerine sağladıkları destek için ODTÜ Mezunlar Derneği İstanbul Şubesi üyelerine ve OMİM ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mezunları Bilgi ve İletişim Derneğine ODTÜ Mimarlık Bölümü adına teşekkürlerimizi sunuyorum.
3. *Moodle: modular object oriented dynamic learning environment* (modüler nesne yönelimli dinamik öğrenme ortamı) https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/moodle
4. ODTÜ Eğitim Fakültesinden Prof. Dr. Soner Yıldırım'ın 50. MOBBIG toplantısında yaptığı sunuşun video kaydına şu adresten erişilebilir: https://www.youtube.com/watch?v=qpVzwxnUug4&t=20s
5. ODTÜ'de 2019-2020 Bahar döneminde uzaktan eğitim ile yürütülen Arch 102 Stüdyosu çalışmalarıyla ilgili bkz. E. Komez Daglioglu, E. Pinar, İ. Gusel Dino, P. Yoncaci Arslan, F. Bas Butuner, "Teaching Architectural Design Studio Remotely: The Introduction to Architectural Design Course at METU", *Journal of Design Studio*, v. 2, n. 2, Aralık 2020, s. 118-122.
6. C. Hodges, S. Moore, B. Lockee, Torrey Trust, A. Bond, "The Difference between Emergency Remote Teaching and Online Learning," EDUCAUSE Review, 27 Mart 2020 https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning?fbclid=IwAR0Q0_E72R8LdlyA1JMtkbED-v1jpnlo71uDYcfJv5S58zvmbO4vSHlUHrDA
7. YÖK Yürütme Kurulu tarafından yapılan 27.05.2020 tarihli değişiklik uyarınca "Her yarıyılda eğitim-öğretim dönemi başlamadan en geç dört hafta önce ilgili yükseköğretim kurumlarının senatoları tarafından uygun görülmesi ve Yükseköğretim Kuruluna bildirilmesi halinde, birinci ve ikinci öğretim programlarında derslerin en fazla %40'ı hem örgün öğretim yoluyla hem de uzaktan öğretim yoluyla verilebilir." https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Uzaktan_ogretim/yuksekogretim_kurumlarinda_uzaktan_ogretime_iliskin_usul_ve_esaslar.pdf